

Tandvlinders

Tekst

Geert de Vries

In veel bossen vliegen Eekhoorns, Kameeltjes, Dromedarissen en Kroonvogeltjes. Anders dan hun namen doen vermoeden zijn dit algemeen voorkomende soorten nachtvlinders uit de familie van de tandvlinders. In Nederland komen zo'n dertig verschillende soorten tandvlinders voor. De Eikenprocessierups is ongetwijfeld het bekendste lid uit deze familie.

→
Eekhoornrups
op beuk

Eikentandvlinder

Kleine
hermelijnvlinder

Tandvlinders zijn bij de meeste mensen onbekend. Toch vliegen veel soorten uit deze familie 's nachts door elke tuin waar bomen staan. Hun familienaam hebben ze danken aan het feit dat veel soorten een tand op hun rug lijken te hebben. In werkelijkheid is die 'tand' een uitstulping aan de rand van de voorvleugels. De meeste soorten hebben een dicht behaard lijfje, waardoor ze zelfs in koude nachten actief kunnen zijn. Het zijn dan ook echte nachtbrakers; ze kunnen zich niet met behulp van zonlicht opwarmen. Dus hebben ze een andere slimme manier ontwikkeld om zich op te warmen. Door spiertrilling kunnen ze zelf warmte opwekken. Het zou zonde zijn wanneer deze met moeite vergaarde energie in koude nachten weer verloren gaat. Vandaar hun 'dikke' goed geïsoleerde jas.

Slimme planning

De warmtehuishouding heeft deze groep goed op orde, maar hoe komen

tandvlinders aan de benodigde brandstof? Een (nacht)vlinder leeft in twee werelden. Als rups eet hij planten en als vlinder gebruiken veel soorten nectar. Het vereist een strakke en ingewikkelde planning om ervoor te zorgen dat de rupsen precies uitkomen op het moment dat het beste voedsel beschikbaar is. De vlinders moeten precies op het moment verschijnen wanneer de juiste nectarplanten beschikbaar zijn. Tandvlinders omzeilen dit planningsprobleem door helemaal geen nectar te drinken. Hoewel ze nog wel een roltong hebben, kunnen ze daar geen nectar meer mee opnemen. Je zult tandvlinders dan ook niet op een bloem zien zitten. In het rupsstadium eten ze meer dan nodig is voor hun groei. In het popstadium wordt een deel van die extra verzamelde voedingsstoffen opgeslagen als brandstof. Deze in het rupsstadium opbouwde en 'geoormerkte' voedingsstoffen kunnen ze als vlinder onder meer aanwenden voor hun nachte-

lijke vliegreisjes en de ontwikkeling van eitjes. Na de paring zoeken de vrouwelijke tandvlinders bladeren van bomen op om eitjes af te zetten. Sommige soorten zijn zo kieskeurig dat ze alleen maar eitjes afzetten op bijvoorbeeld berkenbladeren, zoals de Berkenbrandvlerkvlinder. De Eikentandvlinder preferent eik en de Snuitvlinder verlangt wilg of populier.

Verskillende generaties

De Kleine hermelijnvlinder is een fraai getekende tandvlinder die in Drenthe algemeen voorkomt. Hij leeft niet alleen in natuurgebieden, maar is ook in menig tuin te vinden. De aanwezigheid van wilgen of populieren is een must, want daar worden de eitjes op afgezet. De Kleine hermelijnvlinder vliegt zowel in het voorjaar als najaar. Het zijn in dit geval nooit dezelfde exemplaren. Vlinders in de nazomer zijn de nakomelingen van hun ouders die in het voorjaar hebben gevlogen. In de zomer legt deze

tweede generatie eitjes. De rupsen doen zich tot de herfst nog te goed aan wilgen- of populierenblad. Daarna spint de rups aan de schors van zijn waardplant een cocon en verpopt zich. De cocon is het 'huisje' van de pop. In het voorjaar komt de eerste generatie tevoorschijn en is het kringetje rond. Ook de Berkenbrandvlerkvlinder kent twee verschillende generaties. Het is in Drenthe een algemeen voorkomende soort die de berk als waardplant heeft. In rusthouding is zijn 'tand' goed te zien. Hij komt in het oosten van Nederland meer voor dan in het westen. De Eikentandvlinder is in Drenthe overal algemeen. Er is maar één generatie, die vliegt van half april

tot half juli. De aanwezigheid van eiken is een voorwaarde want de rupsen eten eikenblad; meestal boven in de kruin van een eik. Als de rupsen genoeg gegeten hebben, lopen ze in de nazomer helemaal vanaf de kruin naar beneden. Daar zoeken ze diep in de grond een plekje om zich te verpoppen en te overwinteren. De vlinders kruipen in het voorjaar uit de pop. De vrouwtjes plannen hun eileg op het moment dat de meeste rupsen uitkomen en er volop malse eikenbladeren beschikbaar zijn.

Nachtelijk leven

Veel tandvlinders leven niet alleen in natuurgebieden, maar ook in tuinen waar

een eik, wilg of populier staat. Sterker nog: in menig grote tuin leven meer tandvlinders dan witjes. We merken ze alleen niet zo vaak op omdat ze er een nachtelijk leven op nahouden. Toch kun je eventuele bezoekers met enige stelligheid wel vertellen dat jouw tuin wordt bevolkt door Kameeltjes, Dromedarissen en af en toe Eekhoorns. Bespeur je ongeloof bij je toehoorders? Dan kun je er nog een schepje bovenop doen met de mededeling dat er soms zelfs Draken rondvliegen. Eindig zo'n verhaal altijd met de opmerking dat het gaat om boeiende en fraaie vertegenwoordigers uit de familie van tandvlinders die slechts op onschuldige wijze hun tanden laten zien.

↑
Snuitvlinder

←
Berkenbrandvlerkvlinder

Dit artikel is eerder gepubliceerd in kwartaalblad nr. 99 (september 2018) van Stichting Het Drentse Landschap.